

Секція 2
Яшук Т.А.,
викладач кафедри маркетингу та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет ім. П.Тичини
tetyanayashchuk@ukr.net

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В сучасних соціально-економічних умовах поступово посилюється роль інтелектуального капіталу як однієї із рушійних сил розвитку інноваційної економіки, яка здатна забезпечувати галузеві ринки інтелектуальними ресурсами.

У цьому процесі чільне місце належить вищій школі. Важливим є те, що розвиток системи освіти залежить виключно від достатнього фінансового забезпечення, що дозволяє розвивати і примножувати інтелектуальний потенціал навчального закладу, його наукову, матеріальну і методичну базу.

Сьогодні вже сформована нормативно-правова база освіти, підвищилася автономія вищих навчальних закладів, введено нові освітні стандарти. Але, разом з тим, незважаючи на пріоритетний статус освіти, який проголошується державою, існують проблеми управління та фінансового забезпечення вищих навчальних закладів, оптимального поєднання бюджетних і позабюджетних джерел фінансування.

Підходи щодо фінансування вищої освіти, що застосовуються у вітчизняній практиці, є консервативними і мають риси, характерні для колишньої командно-адміністративної системи управління. Вищі навчальні заклади зіткнулися з істотними труднощами під час формування фінансових ресурсів для реалізації своїх освітніх та наукових функцій.

У зв'язку з цим, виникає об'єктивна необхідність розробки нового механізму фінансування, що поєднує поряд з традиційними методами фінансування нові форми акумуляції фінансових ресурсів, розробки ефективної моделі їх використання.

Законом України „Про вищу освіту” визначено, що „фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень” [1].

Однак у фінансовій політиці держави, нормативно-правових документах, в цільових програмах різного рівня міститься безліч протиріч, що породжують проблеми та інституційні бар’єри в розвитку освітніх установ вищої освіти як суб’єктів економічної діяльності. Державні вищі навчальні заклади, з одного боку, є установи, які надають державну послугу і фінансуються з бюджету, а з іншого боку – організації, що здійснюють діяльність з надання платних послуг. Такі обставини визначають актуальність концептуального вдосконалення взаємодії механізмів бюджетного і позабюджетного фінансування вітчизняних вузів [2].

В системі управління вищою освітою повинно бути забезпечене комплексне функціонування її фінансового механізму як сукупності взаємопов’язаних форм, методів, інструментів і важелів впливу держави, що передбачають створення і використання фінансових ресурсів для ефективної реалізації освітньої та науково-дослідної функцій університетської освіти.

У контексті забезпечення конкурентоспроможності університетів пріоритетними напрямками удосконалення системи фінансування стають такі:

- забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку вищих навчальних закладів, враховуючи стан матеріально-технічної та лабораторної бази, можливості відтворення потенціалу науково-педагогічних кадрів та розвитку науки;

– посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів на освіту, забезпечення у вищій школі дієвих механізмів громадського контролю за їх витрачанням;

– удосконалення методів визначення обсягів фінансування освіти та розробка нормативів фінансування із врахуванням мінімальних соціальних стандартів, які дозволять встановити нижню межу обов'язкового фінансового забезпечення розвитку освіти;

– удосконалення механізму фінансування освіти в Україні із врахуванням міжнародного досвіду, перехід на багатоканальне фінансування, прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури;

– створення умов для використання інтелектуальної праці, підвищення її престижності та попиту на неї, приведення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою до потреб сучасного ринку праці;

– удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ДВНЗ, які виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ДВНЗ;

– розвиток системи освітнього кредитування, що сприятиме: підвищенню зацікавленості громадян у використанні кредитних ресурсів для оплати освітніх послуг; забезпеченню доступності освітнього кредиту для широких верств населення; стимулюванню платоспроможного попиту на ринку освітніх послуг; збільшенню обсягу фінансових ресурсів у закладах вищої освіти; залученню фінансових ресурсів у сферу довгострокового освітнього кредитування;

– створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави, бізнесових кіл і громадян [3, с. 183–184].

Шляхами підвищення ефективності державної політики в галузі вищої освіти можуть бути:

- перехід до принципу державної підтримки, передусім, через систему державного замовлення на підготовку кадрів;
- вдосконалення та поглиблення автономії освітніх установ, найбільшою мірою у напрямку фінансово-економічної діяльності;
- підпорядкування окремих науково-дослідних установ провідним університетам, що дасть можливість поліпшити їх матеріально-технічну базу підвищити якісний склад науково-педагогічних працівників;
- передачі права розпоряджатися частиною коштів на більш низькі рівні управління (інститути, факультети, відділи) і підвищення їх фінансової відповідальності;
- розширення самостійності у розпорядженні ресурсами, в тому числі бюджетними і позабюджетними коштами, дозвіл на здійснення різних видів діяльності, що приносять прибутки.

Отже, на сучасному етапі бюджетна політика держави спрямована, в першу чергу, на облік і контроль бюджетних коштів, а не забезпечення діяльності та інноваційної спрямованості сфери вищої освіти. Тому процес забезпечення фінансовими ресурсами вищих навчальних закладів повинен базуватися на стратегічних фінансових орієнтирах, які передбачають розробку і реалізацію низки заходів для їх діяльності, що відповідають сучасним реаліям. Вони повинні бути спрямовані на досягнення стійкості та ефективності системи фінансування з метою нарощування конкурентних переваг університетів.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/page>.
2. Бошота Н.В., Величко М.М. Шляхи вдосконалення фінансового механізму системи вищої освіти України [Електронний ресурс] / Н.В. Бошота,

М.М.Величко // Молодий вчений: науковий журнал. – 2016. – №9(36). – Режим доступу до ресурсу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/9/45.pdf>.

3. Тарасенко І.О. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні в контексті забезпечення конкурентоспроможності [Текст] / І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова // Вісник КНУТД. – 2013. – № 4. – С. 177–185.